

Operationele segmenten in de jaarrekening

Dick van Offeren, Tim Verdoes en Joop Witjes

SAMENVATTING De internationale verslaggevingsstandaard voor het verstrekken van gesegmenteerde informatie in de jaarrekening heeft een grondslagwijziging ondergaan. Met ingang van de jaarrekening 2009 dient de structuur van de interne informatieverstrekking te worden gevolgd. Dit wordt aangeduid met de *management approach*. Tot 2009 werd de segmentatiegrondslag bepaald door het verschil in rendement- en risicoprofiel van de segmenten. Deze grondslag staat bekend als de *risks and rewards approach*. In de Verenigde Staten heeft een dergelijke grondslagwijziging eerder plaatsgevonden. De effecten van de grondslagwijziging zijn empirisch onderzocht. Wij bespreken enkele belangrijke artikelen en geven de verwachtingen voor de verslaggeving volgens International Financial Reporting Standards aan.

RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK Ondernemingen waarvan de effecten op een gereglementeerde markt in de Europese Unie worden verhandeld, dienen de jaarrekening volgens IFRS op te stellen. IFRS 8 kent een nieuwe benadering van gesegmenteerde informatieverstrekking. De *risks and rewards approach* wordt vervangen door de *management approach*. Opstellers van jaarrekeningen dienen aanpassingen in de informatieverschaffing door te voeren. Accountants dienen de informatieverschaffing te controleren. Gebruikers dienen zich voor te bereiden op een andere informatieset. Dit artikel is daarvoor behulpzaam.

1 Inleiding

De aanleiding voor dit artikel is de belangrijke verandering in de voorschriften omtrent gesegmenteerde informatieverschaffing in de jaarrekening voor ondernemingen met beursgenoteerde effecten in de Europese Unie (EU).

Met ingang van het boekjaar 2009 wordt de International Accounting Standard (IAS) 14 Gesegmenteerde informatie vervangen door International Financial Reporting Standard (IFRS) 8 Operationele segmenten. De grondslag voor de gesegmenteerde informatieverschaffing is hiermee veranderd van de *risks and rewards approach* naar de *management approach*. In de Verenigde Staten heeft een

dergelijke grondslagwijziging in 1997 plaatsgevonden met de vervanging van Statement of Financial Accounting Standards (SFAS) 14 *Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise* door SFAS 131 *Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information*. Hiermee is een belangrijke stap gezet in het convergentieproject, dat streeft naar vermindering van verschillen tussen verslaggevingsregels van de Amerikaanse Financial Accounting Standards Board (FASB) en de International Accounting Standards Board (IASB). De *risks and rewards approach* houdt in dat bedrijfsactiviteiten en geografische gebieden worden ingedeeld naar het rendement- en risicoprofiel. De gedachte hierbij is dat gebruikers van jaarrekeningen door consolidatie van de financiële gegevens geen inzicht hebben in het onderliggende rendement- en risicoprofiel van de concernonderdelen. De *management approach* houdt in dat gesegmenteerde informatieverschaffing wordt gebaseerd op de operationele segmenten zoals die voor de interne informatievoorziening worden onderscheiden. De gedachte hierbij is dat de informatieproductie efficiënter is en dat gebruikers van jaarrekeningen, op dit onderdeel, voordeel kunnen behalen door interne en externe verslaggeving te koppelen.

De vraag die wij in dit artikel behandelen is wat de effecten van de grondslagwijziging in de Verenigde Staten zijn geweest. Het is redelijk te veronderstellen dat de ervaringen in de Verenigde Staten indicatief zijn voor de effecten in de EU. Die vraag wordt beantwoord door toonaangevende wetenschappelijke artikelen te analyseren. Of de effecten ook in de EU optreden dient uiteraard te zijner tijd door empirisch onderzoek te worden getoetst.

De opbouw van dit artikel is als volgt. In paragraaf 2 bespreken wij de voorschriften van IFRS 8 en geven wij de relatie met andere verslaggevingstandaarden over gesegmenteerde informatieverschaffing aan. Daarna volgt in paragraaf 3 de bespreking van drie empirische onderzoeken waarin de effecten van toepassing van de *management approach* in de VS zijn geanalyseerd. Tot besluit wordt in paragraaf 4 de samenvatting gegeven.

2 IFRS 8 Operationele segmenten

Deze paragraaf bespreekt de inhoud van IFRS 8. Begonnen wordt met de begripsbepaling van het centrale begrip operationeel segment. Vervolgens gaan we in op de eisen van de informatieverschaffing. Tot besluit vergelijken we de eisen van IFRS 8 met die van IAS 14 en SFAS 131. De officiële Nederlandse teksten van IFRS 8 en IAS 14 zijn hierbij gevolgd, tenzij anders is aangegeven.

2.1 Begripsbepaling

Het kernbeginsel van IFRS 8 (alinea 1) is dat de jaarrekening informatie verschaft op grond waarvan gebruikers de aard en de financiële gevolgen van de bedrijfsactiviteiten en de economische omgevingen van de onderneming, kunnen evalueren. Dit kernbeginsel is in overeenstemming met het doel van de jaarrekening, zoals dat is omschreven in het Stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen (Stramien, alinea 12).

IFRS 8 (alinea 5) geeft onderstaande definitie van een operationeel segment.

Een operationeel segment is een onderdeel van een onderneming¹:

- (a) dat bedrijfsactiviteiten uitoefent waaruit opbrengsten kunnen worden verdiend en waarbij kosten kunnen worden gemaakt (met inbegrip van opbrengsten en kosten die verband houden met transacties met andere onderdelen van dezelfde onderneming);
- (b) waarvan de bedrijfsresultaten regelmatig worden beoordeeld door de “hoogstgeplaatste functionaris van de onderneming die belangrijke operationele beslissingen neemt” (*chief operating decision maker*, hierna gebruiken wij deze kortere omschrijving), teneinde beslissingen over de aan het segment toe te kennen middelen te kunnen nemen en de financiële prestaties van het segment te evalueren;
- (c) waarover afzonderlijke financiële informatie beschikbaar is.

Bij de met letters aangeduide onderdelen zijn de volgende opmerkingen te maken (zie ook IFRS 8, alinea's 6-10). Ad (a) wordt gesproken over een bedrijfsonderdeel dat bedrijfsactiviteiten uitoefent. Dit betekent dat niet alle bedrijfsonderdelen operationele segmenten zijn. Als voorbeeld wordt gegeven het hoofdkantoor van een onderneming, omdat het hoofdkantoor geen of geringe opbrengsten verwerft. Een operationeel segment mag bedrijfsactiviteiten uitoefenen waaruit het nog opbrengsten moet verkrijgen. Opstartoperaties zijn hiervan een voorbeeld. Er wordt niet gesteld dat bedrijfsonderdelen in concurrentie met derden bedrijfsactiviteiten leveren. Bedrijfsonderdelen die (uitsluitend) interne leveranties verzorgen dienen dus als operationele segmenten te worden beschouwd, indien aan de voorwaarden is voldaan. Uitdrukkelijk is gesteld dat “de

regelingen inzake vergoedingen na uitdiensttreding van een onderneming” in het kader van IFRS 8 niet als operationeel segment worden aangemerkt. Aangenomen wordt dat hiermee een ondernemingspensioenfonds of soortgelijk fonds wordt bedoeld. Ad (b) wordt de *management approach* geïntroduceerd. Het gaat om de structuur van de informatieverschaffing aan de *chief operating decision maker*. De functie-inhoud is hiervoor bepalend en niet de persoon van de manager of diens functie-indeling. Deze functie kan door één bestuurder maar ook door een groep van bestuurders worden uitgeoefend. Ad (c) bepaalt dat er afzonderlijke financiële informatie beschikbaar moet zijn. Op zichzelf lijkt dit een overbodige eis omdat de informatieverschaffing aan de *chief operating decision maker* ons inziens gewoonlijk financieel van aard is, respectievelijk informatie die niet beschikbaar is niet kan worden verstrekt.

Het is mogelijk dat de *chief operating decision maker* verschillende indelingen van operationele segmenten gebruikt. Gesteld wordt dat aan de hand van factoren zoals, de aard van de bedrijfsactiviteiten van elk onderdeel, het bestaan van verantwoordelijke managers en de aan de raad van bestuur verschaft informatie, één stel indelingen kan worden geïdentificeerd waaraan de indeling van operationele segmenten kan worden ontleend. De hiervoor gegeven drie kenmerken van een operationeel segment kunnen gelden voor twee of meer overlappende segmentonderdelen. Een dergelijke structuur wordt een organisatie in matrixvorm genoemd. Bepaalde managers zijn wereldwijd verantwoordelijk voor verschillende soorten producten, terwijl andere voor bepaalde geografische gebieden verantwoordelijk zijn. De *chief operating decision maker* beoordeelt regelmatig de bedrijfsresultaten van beide segmentonderdelen en voor deze beide onderdelen is financiële informatie beschikbaar. Beide segmentonderdelen voldoen aan de kenmerken van operationeel segment. Toepassing van het kernbeginsel, dat aan het begin van deze paragraaf is geformuleerd, bepaalt dan welk segmentonderdeel als operationeel segment wordt aangemerkt.

2.2 Eisen van de informatieverschaffing

Het uitgangspunt is dat over elk operationeel segment informatie wordt verschaft. Echter, operationele segmenten die vergelijkbare economische kenmerken hebben, mogen worden samengevoegd tot één operationeel segment. Indien een onderneming van mening is dat er sprake is van één segment dient de gesegmenteerde informatieverschaffing op ondernemingsniveau te worden gegeven.

IFRS 8 (in het bijzonder de alinea's 13-19) kent kwantitatieve drempels die in acht moeten worden genomen bij het verschaffen van gesegmenteerde informatie. De

kwantitatieve criteria hebben betrekking op de opbrengsten, resultaten en activa. Een onderneming moet informatie over een operationeel segment rapporteren als aan één van de drempels is voldaan:

1. haar gerapporteerde opbrengsten² bedragen ten minste tien procent van de gezamenlijke opbrengsten van alle operationele segmenten;
2. het absolute bedrag van haar gerapporteerde resultaat bedraagt ten minste tien procent van het hoogste absolute bedrag van:
  - (i) de gezamenlijke gerapporteerde winst van alle operationele segmenten die geen verlies hebben gerapporteerd en
  - (ii) het gezamenlijke gerapporteerde verlies van alle operationele segmenten die een verlies hebben gerapporteerd;

3. haar activa bedragen ten minste tien procent van de gezamenlijke activa van alle operationele segmenten.

Indien het management van mening is dat informatie over een segment dat niet voldoet aan de genoemde kwantitatieve criteria niettemin nuttig is voor gebruikers van jaarrekeningen, mag die informatie worden verstrekt. Indien het totaal van de door de operationele segmenten gerapporteerde externe opbrengsten minder dan 75 procent van de opbrengsten is, moeten additionele operationele segmenten worden aangemerkt als te rapporteren segmenten totdat ten minste 75 procent van de opbrengsten van de onderneming in te rapporteren segmenten is opgenomen. Er is geen limiet aan het aantal te rapporteren segmenten gesteld. Bij meer dan tien onderscheiden segmenten moet worden overwogen of een praktische limiet is bereikt. De gesegmenteerde informatie dient te worden aangesloten op de verstrekte totale informatie in de balans of de winst- en verliesrekening.

Onderscheid wordt gemaakt tussen de algemene en de specifieke te verschaffen gesegmenteerde informatie. De algemene gesegmenteerde informatieverschaffing betreft de beschrijving van de indeling van de segmenten en de soorten goederen en diensten in de segmenten. De indeling van de segmenten kan zijn gebaseerd op verschillende overwegingen zoals de verschillende goederen en diensten, de geografische gebieden, de toepasselijke regelgeving, of een combinatie hiervan. De specifieke gesegmenteerde informatieverschaffing betreft het resultaat, de totale activa en de verplichtingen (of vreemd vermogen). Indien gespecificeerde bedragen van het resultaat, de activa en de verplichtingen (of vreemd vermogen) zijn opgenomen in de segmenten die worden beoordeeld door de *chief operating decision maker*, wordt gesegmenteerde informatie verschaft over:

1. opbrengsten uit de verkoop aan externe cliënten;
2. opbrengsten uit transacties met andere operationele segmenten;

3. rentebaten;
4. rentelasten;
5. afschrijvingen;
6. materiële baten en lasten (zoals bepaald in IAS 1, 2007);
7. het aandeel van de onderneming in het resultaat van geassocieerde deelnemingen en joint ventures die administratief worden verwerkt volgens de 'equity'-methode;
8. lasten of baten uit hoofde van winstbelastingen;
9. andere materiële niet-geldelijke posten dan afschrijvingen (bijvoorbeeld toevoegingen aan of vrijval van voorzieningen).

Een onderneming moet de volgende informatie over elk segment vermelden indien die wordt beoordeeld door de *chief operating decision maker*:

1. de investeringen in geassocieerde deelnemingen en joint ventures die administratief worden verwerkt volgens de 'equity'-methode;
2. de investeringen in vaste activa anders dan financiële instrumenten, uitgestelde belastingvorderingen, activa uit hoofde van vergoedingen na uitdiensttreding (zie alinea's 54-58 van IAS 19 *Employee Benefits*) en rechten die uit verzekeringscontracten voortvloeien.

Tabel 1 (zie pagina 175) vat de volgens IFRS 8 te segmenteren elementen samen.

2.3 Vergelijking van IFRS 8 met IAS 14 en SFAS 131

IAS 14 deelt de segmenten in volgens het rendement- en risicoprofiel³. Een te rapporteren segment is een bedrijfssegment of geografisch segment waarbij het rendement- en risicoprofiel van doorslaggevende invloed is. IAS 14 onderscheidt op basis van factoren die van dominante invloed zijn op het rendement- en risicoprofiel van de onderneming de primaire en de secundaire segmentatiebasis. Van de primaire segmentatiebasis dient over meer elementen van de balans en de winst- en verliesrekening gesegmenteerde informatie te worden verschaft dan van de secundaire segmentatiebasis (zie ook Van Offeren, 2004). Dijkema en Schoonderbeek (2001, p. 58) concluderen uit hun onderzoek dat niet in algemene zin kan worden gesteld dat segmentatie naar bedrijfssegment of naar geografisch segment als primair kan worden beschouwd. Tabel 1 vat de volgens IAS 14 te segmenteren elementen van de primaire segmentatiebasis samen.

Het belangrijkste verschil tussen IAS 14 en IFRS 8 is de overgang van segmentatie volgens het rendement- en risicoprofiel naar segmentatie volgens de structuur van de interne rapportage. IFRS 8 onderscheidt in tegenstelling tot IAS 14 geen primaire en secundaire segmentatiegrondslag. De segmentenindeling op basis van bedrijfsactiviteiten en geografische gebieden is niet langer voorgeschreven. Het is immers voorstelbaar dat de informatieverschaffing aan de *chief operating decision maker*

Tabel 1 Samenvatting en vergelijking van de segmentatie-eisen IFRS 8, IAS 14 en SFAS 131

Omschrijving	IFRS 8	IAS 14	SFAS 131
segmentatiegrondslag	management approach	risks and rewards approach	management approach
primaire en secundaire grondslag	nee	ja	nee
segmentatie naar bedrijfsactiviteit en geografisch gebied	nee	ja	nee
resultaat	ja	ja	ja
opbrengsten externe cliënten	ja	ja	ja
opbrengsten andere segmenten	ja	ja	ja
rentebaten	ja		ja
rentelasten	ja		ja
afschrijvingskosten	ja	ja	ja
resultaat deelnemingen	ja	ja	ja
belasting naar de winst	ja		ja
overige kosten, geen uitgaven	ja		ja
investeringen in geassocieerde deelnemingen	ja		
investeringen in immateriële en materiële vaste activa	ja	ja	
totale activa	ja	ja	ja
verplichtingen (of vreemd vermogen)	ja	ja	
buitengewone posten			ja

volgens een andere indeling, bijvoorbeeld naar toepasselijke (fiscale) regelgeving of een combinatie van indelingen, plaatsvindt.

De FASB publiceerde SFAS 131 in 1997. Het uitgangspunt van SFAS 131 is dat de gepubliceerde gesegmenteerde informatieverschaffing in overeenstemming is met de gesegmenteerde informatieverschaffing zoals die intern wordt gebruikt (*management approach*).

De FASB eist dat de indeling van de segmenten wordt toegelicht. In ieder geval, dus onafhankelijk van de structuur van de interne rapportage, dienen het resultaat en de totaal geïnvesteerde activa per segment te worden aangegeven. Het type resultaat dat dient te worden gesegmenteerd (nettoresultaat, bedrijfsresultaat, of een ander type) is door de FASB niet gespecificeerd. Daarenboven dient gesegmenteerde informatie te worden verstrekt indien de *chief operating decision maker* deze informatie betreft in zijn beoordeling van de operationele segmenten. Accountantscontrole zal moeten vaststellen of de gesegmenteerde informatieverschaffing aansluit bij de structuur van de interne rapportage. Tabel 1 vat de volgens SFAS 131 te segmenteren elementen samen.

IFRS 8, IAS 14 en SFAS 131 kennen vele opsommingen van de informatieverschaffingen. Deze zijn in tabel 1 samengevat en vergelijkenderwijs bij elkaar gebracht. Daardoor komen de overeenkomsten en verschillen duidelijk tot uitdrukking. De omschrijvingen zijn verkort weergegeven. Voor de oorspronkelijke omschrijving dient de tekst van de desbetreffende standaard te worden geraadpleegd. Blanco cellen betekenen dat de desbetreffende standaard het kenmerk niet noemt. Segmentatie is dan als vrijwillige informatieverschaffing toegestaan. Bij de *management-approach* geldt de grondregel dat de gese-

menteerde informatie dient te worden verstrekt voor zover de *chief operating decision maker* deze informatie gebruikt bij zijn beoordeling van de operationele segmenten.

De belangrijkste verschillen tussen IFRS 8 en SFAS 131 betreffen de segmentatie-eisen van IFRS 8 van de investeringen en van het vreemd vermogen. Het verschil tussen IFRS 8 en SFAS 131 enerzijds en IAS 14 anderzijds betreft zowel de segmentatiegrondslag als de te verstrekken gesegmenteerde informatie.

De eisen van de recente regelgeving over gesegmenteerde informatieverschaffing zijn in deze paragraaf aangegeven. De volgende paragraaf bespreekt drie wetenschappelijke empirische onderzoeken waar de gevolgen van de overgang van SFAS 14 naar SFAS 131 zijn onderzocht. Het betreft een overgang van de *risks and rewards approach* naar de *management approach*. Om deze reden zijn deze onderzoeken relevant te achten voor de te verwachten gevolgen van de overgang van IAS 14 naar IFRS 8.

3 Wetenschappelijk onderzoek

Scott (2009, p. 468-469) plaatst de regelgeving over gesegmenteerde informatieverschaffing onder de noemer van gedecentraliseerde regulering. Hiermee bedoelt hij dat de uitvoering van de regelgeving wordt overgelaten aan de interne beslissingen van de ondernemingsleiding⁴. Als voordelen noemt hij toegenomen relevantie van de informatieverschaffing tegen lagere kosten. Aangezien aangesloten wordt bij de bestaande informatieproductie ligt het argument van de lagere kosten voor de hand. Het argument van de toegenomen relevantie hoeft ons inziens niet altijd op te gaan. Immers, relevantie van informatie is afhankelijk van de te nemen beslissingen.

Het is denkbaar dat het besturen van ondernemingen om andere informatie vraagt dan de beleggingsbeslissing. Paul en Largay III (2005, p. 303) stellen de vraag of de *management approach* de transparantie van de gesegmenteerde informatieverschaffing vergroot. Overeenkomstig de hierna te bespreken onderzoeken stellen zij vast dat het aantal onderscheiden segmenten onder SFAS 131 is toegenomen vergeleken met SFAS 14. Een nadeel van de *management approach* is de verminderde vergelijkbaarheid tussen verschillende ondernemingen, omdat iedere onderneming een eigen interne rapportagestructuur kent. Voorts concluderen zij dat ondernemingen grote verschillen vertonen in de toepassing. Dit beperkt het nut van de gesegmenteerde informatieverschaffing volgens de *management approach*. Niettemin achten Paul en Largay III (2005, p. 308) de *management approach* een verbetering ten opzichte van de *risks and rewards approach* omdat zij constateren dat onder SFAS 131 de beschrijvingen van de segmenten en ook van de omzetten en de resultaten van de segmenten vollediger zijn dan onder SFAS 14.

In de Verenigde Staten zijn verschillende empirische onderzoeken gepubliceerd naar aanleiding van de overgang van SFAS 14 naar SFAS 131. Wij hebben hieruit de publicaties van Street, Nichols en Gray (2000), Berger en Hann (2003) en Botosan en Stanford (2005) geselecteerd⁵. Deze drie publicaties benaderen de gesegmenteerde informatieverschaffing vanuit verschillende gezichtspunten. Street, Nichols en Gray (2000) is een kort inventariserend onderzoek waarin de eerste ervaringen met de toepassing van SFAS 131 zijn beschreven. Berger en Hann (2003) is een uitgebreid analytisch onderzoek. Zij onderzoeken de gevolgen van de toegenomen informatieverschaffing voor de voorspellingsmogelijkheden van de ondernemingswaardering. Botosan en Stanford (2005) is een verklarend onderzoek dat tot doel heeft motieven aan te geven waarom managers onder SFAS 14 geen gesegmenteerde informatie publiceerden en onder SFAS 131 wel. Deze onderzoeken worden door ons kort besproken. Hierbij behandelen wij de vraagstelling van het artikel, de onderzoeksmethode en de belangrijkste onderzoeksresultaten.

Street, Nichols en Gray (2000) stellen en beantwoorden de vraag of de gesegmenteerde informatieverschaffing door SFAS 131 is verbeterd. Daartoe onderzoeken zij de jaarrekeningen over 1997 en 1998 van 160 Amerikaanse ondernemingen die tot de Global 1000 behoren. Specifiek wordt nagegaan wat de gevolgen zijn van de overgang van SFAS 14 naar SFAS 131 voor:

- 1: het aantal gerapporteerde segmenten;
- 2: de gerapporteerde informatie over een segment;
- 3: de consistentie van de gesegmenteerde informatieverschaffing met andere delen van het jaarrapport, zoals het jaarverslag (directieverslag).

Vastgesteld is dat het gemiddelde aantal gerapporteerde bedrijfsactiviteitensegmenten is toegenomen van 2,7 in 1997, het laatste jaar van SFAS 14, tot 3,7 in 1998, het eerste jaar waarin SFAS 131 van toepassing is. 38 ondernemingen die onder SFAS 14 aangaven dat de activiteiten uit één segment bestonden, rapporteerden onder SFAS 131 wél gesegmenteerde informatie. SFAS 131 en SFAS 14 kennen zeven gemeenschappelijke items waarover gesegmenteerde informatie wordt verstrekt. Onder SFAS 131 wordt op alle items⁶ door meer ondernemingen gesegmenteerde informatie verstrekt. De consistentie met andere delen van het jaarrapport is toegenomen van 53 procent tot 83 procent van de jaarrekeningen. Toch is in 8 procent van de jaarrekeningen onder SFAS 131 nog inconsistentie aangetroffen tussen de gesegmenteerde informatieverschaffing in de toelichting en het jaarverslag. Met overige delen in het jaarrapport, zoals aandeelhoudersinformatie, is in 14 procent van de onderzochte jaarrapporten inconsistentie aangetroffen.

Ook Berger en Hann (2003) vergelijken de oorspronkelijk verstrekte SFAS 14 informatie met de informatieverschaffing van SFAS 131. Hun onderzoeksvraag is of SFAS 131 invloed heeft op de voorspellingsmogelijkheden van de ondernemingsprestaties door beleggers en analisten. Daarvoor worden drie specifieke vragen gesteld:

- 1: Worden onder SFAS 131 meer segmenten gerapporteerd en wordt meer gedesaggregeerde informatie verstrekt?
- 2: Als er verschillen zijn tussen informatieverschaffing onder SFAS 131 en SFAS 14, betreft dit dan nieuwe informatie, of was die informatie onder SFAS 14 reeds bekend?
- 3: Beïnvloedt de nieuwe gesegmenteerde informatie onder SFAS 131 de verwachtingen van beleggers en analisten?

Deze drie vragen hebben betrekking op de informatieomgeving (*information environment*). Daarnaast vragen Berger en Hann (2003, p. 165) zich af of SFAS 131 invloed heeft op de toezichhoudende omgeving (*monitoring environment*). Daarvoor onderzoeken zij of SFAS 131 de ondernemingsdiversificatie en de onderlinge transacties tussen de segmenten beter weergeeft dan SFAS 14. De toezichhoudende functie wordt verbeterd als hierdoor relaties tussen leiding en eigendom, de zogenaamde *agency problems*, van de ondernemingen worden verduidelijkt. Het onderzoek omvat 2.999 observaties uit de Compustat database van financiële gegevens. De aandelencijfers zijn ontleend aan de CRSP⁷ database. Voor analistenvoorspellingen zijn gegevens uit de IBES⁸ database gebruikt. Voor deze onderzoekspopulatie hebben zij vastgesteld dat het aantal gerapporteerde segmenten is toegenomen. Zij noemen het voorbeeld van IBM dat onder SFAS 14 als onderneming met één segment rappor-

teerde en onder SFAS 131 zeven operationele segmenten onderscheidt (Berger en Hann, 2003, p. 164). Dit onderzoekresultaat is in overeenstemming met Street, Nichols en Gray (2000). Hiermee is de eerste specifieke onderzoeksvraag positief beantwoord. De tweede specifieke onderzoeksvraag is aan de hand van mechanische⁹ voorspellingen onderzocht. De voorspellingen worden gebaseerd op de SFAS 131 respectievelijk de SFAS 14 informatie. Het verschil wordt geïnterpreteerd als nieuwe gesegmenteerde informatie. Er blijkt een samenhang te bestaan tussen deze nieuwe gesegmenteerde informatie en de analistenvoorspellingen die zijn gedaan voordat de SFAS 131 informatie beschikbaar was. Uit deze resultaten blijkt dat analisten al over (een deel van) de SFAS 131 informatie konden beschikken voordat die informatie bekend gemaakt moest worden. De derde specifieke onderzoeksvraag is beantwoord door de verschillen in de mechanische voorspellingen van de aangepaste gesegmenteerde informatie en de historische gesegmenteerde informatie te vergelijken. Het blijkt dat de rapportage van meer gedesaggregeerde informatie en van meer transacties tussen de verschillende segmenten samenhangt met een grotere teruggang van mechanische resultaatvoorspellingen onder SFAS 131. Dit betekent volgens Berger en Hann (2003, p. 166), dat de informatie die onder SFAS 131 wordt verstrekt, verwachtingen over de ondernemingsprestaties beïnvloedt. Een ander onderzoekresultaat is dat informatie over de diversificatiestrategie aan de markt moet worden gecommuniceerd. Hierdoor is de nauwkeurigheid van analistenvoorspellingen toegenomen. De *management approach* biedt, vergeleken met de segmentatie volgens SFAS 14 nieuwe en nuttige, waarderelevante informatie aan beleggers. Botosan en Stanford (2005) onderzoeken waarom opstellers van jaarrekeningen informatie over segmenten onder SFAS 14 achterhielden en die informatie onder SFAS 131 wél verschaffen. Berger en Hann (2003, p. 164) gaven IBM hiervan als voorbeeld. Zij vergelijken de gesegmenteerde informatieverschaffing van 615 ondernemingen die de segmentenindeling wijzigden met de gegevens van 592 ondernemingen die geen veranderingen toepasten. Uit hun onderzoek concluderen Botosan en Stanford (2005, 766) dat de belangrijkste reden om geen informatie onder SFAS 14 te verschaffen het beschermen van winsten in bedrijfstakken met weinig concurrentie was. Dit argument past in de *proprietary costs*¹⁰-theorie van gesegmenteerde informatieverschaffing. Het verbergen van slechte prestaties, zoals ook wel is geopperd, bleek niet van belang te zijn. Een andere bevinding is dat de meerderheid van de ondernemingen die onder SFAS 131 begon met het verschaffen van gesegmenteerde informatieverschaffing, informatie verschaft over ondernemingsactiviteiten die duidelijk afwijkend

zijn van de primaire activiteiten. Dit onderzoekresultaat ondersteunt de stelling van analisten dat verschillende ondernemingen die zich onder SFAS 14 presenteerden als ondernemingen met één bedrijfsactiviteit, in werkelijkheid verschillende bedrijfsactiviteiten uitvoeren. Het laatste onderzoekresultaat is dat door te vertrouwen op publieke informatie in plaats van eigen analyses van de analisten, de nauwkeurigheid van de gemiddelde voorspelling is afgenomen voor ondernemingen die onder SFAS 131 zijn begonnen met het verstrekken van gesegmenteerde informatie.¹¹

Alle drie besproken onderzoeken tonen, vanuit verschillende gezichtspunten, een toegenomen informatieverschaffing aan door de overgang van SFAS 14 naar SFAS 131. Het onderzoek van Berger en Hann (2003) in het bijzonder maakt het belang hiervan voor de gebruikers duidelijk. Zij tonen aan dat de SFAS 131 informatieverstrekking waarderelevant is. Het is een uitdaging voor Europese onderzoekers na te gaan of dergelijke effecten ook aantoonbaar zijn voor ondernemingen die overgaan van IAS 14 naar IFRS 8 rapportages.

4 Samenvatting

Gesegmenteerde informatieverschaffing dient met ingang van de jaarrekening over 2009 volgens IFRS 8 te worden gebaseerd op de *management approach*. Eerdere toepassing is toegestaan. Hiermee wordt de *risks and rewards approach* van IAS 14 verlaten. In de Verenigde Staten is sinds 1997 ervaring opgedaan met gesegmenteerde informatieverschaffing volgens de *management approach* volgens SFAS 131. Invoering van IFRS 8 is een belangrijke stap in het convergentieproject dat streeft naar vermindering van verschillen tussen verslaggevingsregels van de FASB en de IASB.

Opstellers van jaarrekeningen dienen zich af te vragen welke aanpassingen in de gesegmenteerde informatieverschaffing noodzakelijk zijn. In de Verenigde Staten heeft een vergelijkbare verandering van de segmentatievoorschriften tot aanzienlijke veranderingen aanleiding gegeven. Opstellers willen voorkomen dat *private information* publiekelijk bekend wordt. Mogelijk dat daardoor de structuur van de interne rapportage wordt aangepast. Gesegmenteerde informatieverschaffing wordt gerekend tot de *decentralized regulation*. Hiermee wordt bedoeld dat de uitvoering van de regelgeving wordt overgelaten aan de interne beslissingen van de ondernemingsleiding. Gebruikers kennen de structuur van de interne rapportage uiteraard niet. Accountantscontrole dient gebruikers voldoende zekerheid te geven dat de *management approach* juist is toegepast.

Empirisch onderzoek heeft aangetoond dat in Amerikaanse jaarverslagen de gesegmenteerde informatieverschaffing is toegenomen, dat de informatie waar-

derelevant is en dat voorspellingen van analisten nauwkeuriger zijn geworden. Of deze onderzoekresultaten ook voor ondernemingen in de EU gelden, dient door middel van empirisch onderzoek te worden vastgesteld. Opstellers, gebruikers en controleurs van jaarrekeningen dienen zich rekenschap te geven van deze belangrijke grondslagwijziging. ■

Dr. D.H. van Offeren, dr. T.L.M. Verdoes en dr. J.P.J. Witjes zijn verbonden aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, afdeling Bedrijfseconomie van de Universiteit Leiden.

Literatuur

- Berger, P. G. en R. Hann (2003), The impact of SFAS No. 131 on information and monitoring, *Journal of Accounting Research*, vol. 41, no. 2, pp. 163–224.
- Botosan, C.A. en M. Stanford (2005), Managers' motives to withhold segment disclosures and the effect of SFAS No. 131 on analysts' information environment, *The Accounting Review*, vol. 80, no. 3, pp. 751–771.
- Dijkma, J. en W.J. Schoonderbeek (2001), Segmentatie, in: J.A.G.M. Koevoets, G.M.H. Mertens en R.G.A. Vergoossen (red.), *Het jaar 2000 verslagen. Onderzoek jaarverslaggeving Nederlandse ondernemingen*, Amsterdam / Deventer: Koninklijk NIVRA/Kluwer, pp. 49–68.
- Dye, R.A. (1986), Proprietary and nonproprietary disclosures, *Journal of Business*, vol. 59, no. 2, pp. 331–366.
- Financial Accounting Standards Board (1976), *Statement of Financial Accounting Standards No. 14: Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise*; zie: www.fasb.org.
- Financial Accounting Standards Board (1997), *Statement of Financial Accounting Standards No. 131: Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information*; zie: www.fasb.org.
- Herrmann D. en W. B. Thomas (2000), An analysis of segment disclosures under SFAS No. 131 and SFAS No. 14, *Accounting Horizons*, vol. 14, no. 3, pp. 287–302.
- International Accounting Standards Board (2006), *International Financial Reporting Standard No. 8: Operating Segments*, London.
- International Accounting Standards Board (2008), *International Financial Reporting Standards (including International Accounting Standards and Interpretations as at 1 January 2008)*. London: International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF).
- International Accounting Standards Committee (revised 2007), *International Accounting Standard No. 1: Presentation of Financial Statements*, London.
- International Accounting Standards Committee (revised 1997), *International Accounting Standard No. 14: Segment Reporting*, London.
- Offeren, D.H. van (2002), *Geografische omzetsegmentatie in de jaarrekening, een attitude-onderzoek*, proefschrift, Universiteit Leiden.
- Offeren, D.H. van (2004), Gesegmenteerde informatieverstrekking, in: M.N. Hoogendoorn, J. Klaassen, F. Krens (red.), *Externe verslaggeving in theorie en praktijk*, Reed Business Information, 's-Gravenhage, 2004, vierde druk, pp. 1122–1147.
- Paul, J.W. en J.A. Largay III (2005), Does the “management approach” contribute to segment reporting transparency? *Business Horizons*, vol. 48, pp. 303–310.
- Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving voor grote en middelgrote rechtspersonen (jaareditie 2008), Raad voor de Jaarverslaggeving, Deventer: Kluwer.
- Scott, W.R. (2009), *Financial accounting theory*, Pearson Education Canada, Toronto, Canada, 2009, 5th edition.
- Stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen, in: Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving voor grote en middelgrote rechtspersonen (jaareditie 2008), Raad voor de Jaarverslaggeving, Deventer: Kluwer.
- Street, D.L., N.B. Nichols en S.J. Gray (2000), Segment disclosures under SFAS No. 131: Has business segment reporting improved? *Accounting Horizons*, vol. 14, no. 3, pp. 259–285.

Noten

- 1 IFRS gebruikt 'entiteit' in de Nederlandse vertaling van het Engelse begrip *entity*. De Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) gebruikt in deze context het begrip 'onderneming'. Wij volgen de naar onze mening duidelijker RJ-vertaling.
- 2 Dit kunnen externe verkopen zijn, maar ook verkopen en overdrachten tussen de segmenten.
- 3 De Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 350 Gesegmenteerde informatie, kent ook deze benaderingswijze.
- 4 Uitvoering van de regelgeving is altijd onderhevig aan managementbeslissingen. Gewoonlijk is de keuzevrijheid beperkt tot een enkel alternatief of tot het interpreteren van de omstandigheden. Bij de segmentenindeling heeft de opsteller binnen de gegeven algemene kaders een ruimere beslissingsbevoegdheid. Bepaald is dat gesegmenteerde informatie moet worden verschaft; er is niet bepaald hoeveel en welke segmenten onderscheiden dienen te worden. In de praktijk komen talloze segmentenindelingen (zie Dijkma en Schoonderbeek, 2001 en Van Offeren, 2002) voor.
- 5 Herrmann en Thomas (2000) onderzoeken de indeling (bedrijfstak of geografisch gebied) van de gesegmenteerde informatieverstrekking. Afzonderlijke bespreking van dit onderzoek achten wij gelet op de bespreking van Street, Nichols en Gray (2000) van weinig toegevoegde waarde.
- 6 Er is één uitzondering. Een onderneming geeft

onder SFAS 131 geen gesegmenteerde informatie over een winstmaatstaf; onder SFAS 14 rapporteerden alle onderzochte ondernemingen deze informatie. De desbetreffende onderneming heeft deze informatie wél in de MD&A (het jaarverslag) verstrekt.

7 CRSP database is de database van het Center for Research in Security Prices (University of Chicago). Deze database wordt algemeen gebruikt bij onderzoek naar de waarderelevantie van jaarrekeninggegevens.

8 IBES database is de database van het Institutional Brokers Estimate System waaraan analistenvoorspellingen van koersen en winsten kunnen worden ontleend.

9 Bij mechanische voorspellingen worden groeivoeten voor bepaalde bedrijfstakken toegepast op de onderzochte ondernemingen. De constructie ervan is uiteengezet in appendix B van Berger en Hann (2003, p. 217-220).

10 *Proprietary costs* zijn kosten die zijn verbonden aan het verschaffen van *proprietary information*. Dye (1986) definieert *proprietary information* "as information whose disclosure reduces the present value of cash flows of the firm endowed with the information." *Proprietary costs* zijn kosten die zijn verbonden aan het bekendmaken van waardebeïnvloedende ondernemingsinformatie.

11 Omdat deze conclusie op het eerste gezicht

afwijkt van die van Berger en Hann (2003) geven wij het desbetreffende citaat. "Finally, our evidence suggests that while SFAS No. 131 encourages greater reliance on public information (presumably due to lower information acquisition costs), overall uncertainty and the magnitude of the error in the mean forecast also increased marginally for the change firms. These results suggest that the analysts' shift to greater reliance on public information came at a cost in terms of forecast accuracy. However, these results are sensitive to the set of firms examined." (Botosan en Stanford, 2005, p. 770). Cruciaal hierin is het gebruikmaken van publiek toegankelijke informatie, in plaats van eigen informatieverzameling door analisten.